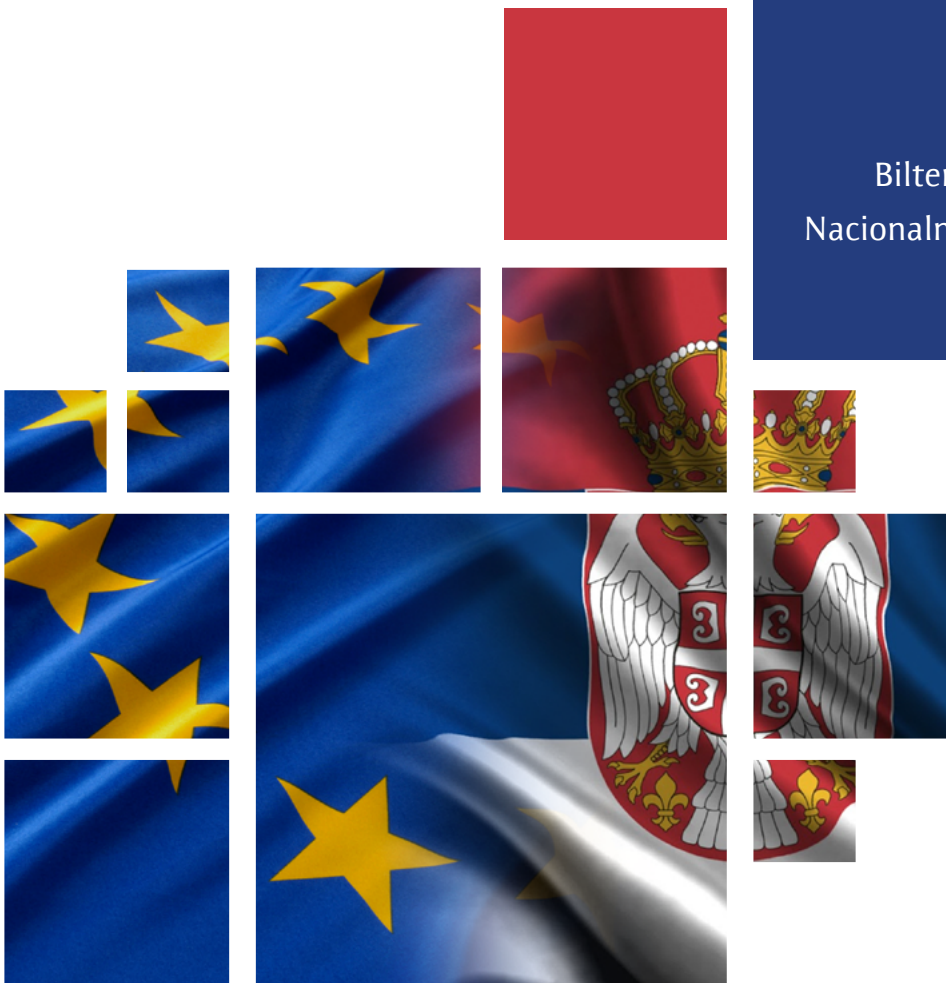

BILTEN RG 35

Bilten Radne grupe za Poglavlje 35
Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji

NACIONALNI KONVENT

Nacionalni konvent o Evropskoj uniji predstavlja stalno telo u okviru kojeg se vodi tematski strukturirana debata predstavnika državne administracije, političkih partija, nevladinih organizacija, stručnjaka, privrede, sindikata i profesionalnih organizacija, o pristupanju Srbije Evropskoj uniji.

RADNA GRUPA 35

Cilj Radne Grupe za pregovaračko poglavlje 35 jeste da pomogne proces normalizacije odnosa i unapredi život građana Srbije i Kosova kroz zastupanje predloga praktičnih politika, konkretnih rešenja za implementaciju Briselskog sporazuma i kroz promociju vrednosti Evropske unije.

Radna grupa je otvorena za sve organizacije civilnog društva, profesionalna i akademska udruženja i pojedince-eksperte koji se bave ovom temom.

PROBLEM 'DE FACTO' ILI DE FACTO PROBLEM?

Aleksandar Šljuka, istraživač
asljuka@newsocialinitiative.org

'U cilju brzog napretka koji se tiče implementacije (Sporazuma o putu ka normalizaciji, prim. aut.), pozivamo Kosovo da pokrene proceduru za uspostavljanje Zajednice opština sa srpskom većinom na Kosovu kako je propisano u nacrtu Statuta, a Srbiju da isporuči *de facto* priznanje.¹ Navedeni citat deo je zajedničke izjave predsednika Francuske, Emanuela Makrona (Emmanuel Macron), kancelara Nemačke, Olafa Šolca (Olaf Scholz) i predsednice Italije, Đorđe Meloni (Giorgia Meloni), koja je objavljena dan nakon odvojenih sastanaka koji je pomenuti trojac imao sa premijerom Kosova, Aljbinom Kurtijem (Albin Kurti) i predsednikom Srbije, Aleksandrom Vučićem. Elem, pomenuta izjava našla se u centru pažnje javnosti jer je u njoj termin '*de facto* priznanje' prvi put upotrebljen od strane nekog od evropskih lidera u zvaničnoj komunikaciji. Samo tri dana kasnije, sličnu poruku prenela je i predsednica Evropske Komisije, Ursula fon der Lajen (Ursula von der Leyen)

¹ Joint statement by President Macron, Chancellor Scholz and President Meloni on the EU-facilitated Dialogue on normalisation of relations between Kosovo and Serbia'. Italian Government, Presidency of the Council of Ministers. <https://www.governo.it/en/articolo/joint-statement-eu-facilitated-dialogue-normalisation-relations-between-kosovo-and-serbia> (preuzeto 03.11.2023.)

prilikom svoje posete Prištini: 'Postoje mnoge stvari oko kojih moraju da se angažuju obe strane, a mi Prištinu pozivamo da olakša postupak za formiranje Zajednice srpskih opština, a Srbiju da prihvati *de facto* priznanje'.² Zašto su evropski lideri baš u ovom trenutku odlučili da upotrebe pomenuti termin?

Naime, još kada su pregovori o onome što je tada označeno kao 'francusko-nemački plan' bili u toku, kosovski premijer Aljbin Kurti najavio je da će dogovor koji proizlazi iz toga zapravo predstavljati *de facto* priznanje Kosova od strane Srbije.³ Njegov stav nije se promenio ni nakon 27. februara 2023. godine, kada je dogovor o sporazumu i formalno postignut, a ni nakon 18. marta iste godine, kada je u Ohridu usvojen njegov Aneks.⁴

² 'Fon der Lajen ponovila u PR, reći će i u BG: Obaveza Prištine ZSO, a Beograda de fakto priznanje'. KoSsev. <https://kossev.info/fon-der-lajen-ponovila-u-pr-eci-ce-i-u-bg-obaveza-pristine-zso-a-beograda-de-fakto-priznanje/> (preuzeto 03.11.2023.)

³ 'Kurti: The Franco-German plan envisages the *de facto* recognition of Kosovo by Serbia'. KOHA. <https://www.koha.net/en/arboretum/365995/Kurti%2C-the-Franco-German-plan-envisages-the-de-facto-recognition-of-Kosovo-by-Serbia/> (preuzeto 03.11.2023.)

⁴ 'Kurti: This agreement is Serbia's "*de facto*" recognition'. A1. <https://english.a2news.com/2023/03/19/kurti-this-agreement-is-serbias-de-facto-recognition/> (preuzeto 03.11.2023.)

Međutim, niko od evropskih lidera, kako zvaničnika Evropske unije zaduženih za dijalog, tako i predstavnika država članica Unije, nije tada, a ni nakon toga, upotrebio termin *de facto* priznanje da opiše ono što je dogovoreno među stranama u Briselu i Ohridu. Uvođenje termina koji nije korišćen ranije, mnoge je navelo na sumnju da su i u sam sporazum/dogovor inkorporirane određene odredbe koje inicijalno nisu činile njegov sastavni deo.

Međutim, kada je, nakon posete Prištini, predsednica Evropske Komisije u Beogradu upitana da bliže pojasni šta tačno označava termin '*de facto* priznanje' ona je istakla da se tu zapravo radi 'o sprovođenju Ohridskog sporazuma, a (da) on predviđa različite korake koji uključuju, na primer, priznanje dokumenta i institucija od strane Srbije, a sa druge strane to ide uz osnivanje ZSO'.⁵ Dakle, ukoliko pretpostavimo da je pomenuto objašnjenje validno, odnosno da je *de facto* priznanje zapravo sprovođenje već dogovorenih sporazuma, i dalje ostaje pitanje zbog čega je izabran baš ovaj trenutak da dođe do promene diskursa? Zaključak koji se nameće je da, uvođenjem termina koji je do sada korišćen samo od strane kosovskih predstavnika, evropski lideri zapravo čine ustupak Prištini. Tome u prilog govori i odnos evropskih lidera prema samom terminu '*de facto* priznanje'. Naime, prema međunarodnom pravu, *de facto* priznanje označava priznanje koje je privremenog karaktera, odnosno država koja *de facto* priznaje drugu državu na taj način signalizira da postoji mogućnost da priznanje bude 'povučeno' ukoliko nastupe (ili ne nastupe) određene okolnosti.⁶ S druge strane, pojedini stručnjaci za međunarodno pravo mišljenja su da se dogovoreni sporazumi između Srbije i Kosova mogu tumačiti kao vid *implicitnog* priznanja, što verujemo da je na umu imao Aljbin Kurti, ali i evropski lideri. U tom smislu, sam sporazum koji je poslužio posrednicima u dijalogu kao model za kreiranje Sporazuma o putu ka normalizaciji, 'Osnovni ugovor dve Nemačke iz 1972. godine', navodi se kao jedan od najreprezentativnijih primera *implicitnog* priznanja.⁷

⁵ 'Fon der Lajen iz Beograda: De fakto priznanje jeste sprovođenje Ohridskog sporazuma koji predviđa različite korake'. KoSSev. <https://kossev.info/fon-der-lajen-iz-beograda-de-fakto-priznanje-jeste-sprovodjenje-ohridskog-sporazuma-koji-predvidja-razlicite-korake/> (preuzeto 03.11.2023.)

⁶ P. Kilbarda. 'Recognition of States in International Law' (Doktorska disertacija, University of Geneva, 2021), str. 54-55.

⁷ Ibidem, str. 35

Elem, tri su moguća objašnjenja ove situacije.

1. Evropski lideri, ali i kosovski zvaničnici, sa jasnom su namerom upotrebili termin *de facto* priznanje. Ne analizirajući logičnost ovakvog objašnjenja, njegova manjkavost je u tome što ono ne objašnjava zbog čega je do promene diskursa došlo baš u ovom trenutku.

2. Evropski lideri nisu bili svesni da se pomenuti termin ne odnosi na pojavu koju zapravo žele da opišu. Nedostatak ovog objašnjenja je isti kao kod prvog, s tim da je teško zamisliti da se pomenuti lideri nisu konsultovali sa nekim od stručnjaka za međunarodno pravo pre donošenja ovakve odluke.

3. Treće i poslednje objašnjenje je zapravo ono već ponuđeno u redovima iznad koje govori da su evropski lideri svesno upotrebili termin *de facto* priznanje, iako su jasno znali da taj termin nije adekvatan da opiše sporazume koji su dogovoreni između Beograda i Prištine u proteklom periodu. Odnosno, izbor pomenutog termina i njegovo uvođenje u ovom trenutku nagoveštava da je osnovni motiv ovih zvaničnika bio da se načini plezир Kosovu prihvatajući formulaciju korišćenu od strane prištinskih vlasti, na prvom mestu premijera Kosova, Aljbina Kurtija. Opet, zašto baš u ovom trenutku?

Naime, uzimajući u obzir da se, nakon sastanka 26. oktobra, ništa bitno nije promenilo u smislu obaveza koje strane treba da ispune, evidentno je da je termin *de facto* priznanje mogao da bude upotrebljen od strane pomenutih predstavnika još 27. februara ili 18. marta, odnosno u bilo kom trenutku. Ali nije. Zašto? Ako pretpostavimo da je od početka postojala percepcija evropskih lidera o Sporazumu o putu ka normalizaciji i Aneksu kao *de facto* priznanju, onda se može zaključiti da su oni namerno izbegli da takvu terminologiju kako bi, inicijalno, napravili ustupak predsedniku Srbije. Međutim, u svetlu nedavnih dešavanja – napada u Banjskoj 24. septembra, Srbija se od tada našla pod značajnim diplomatskim pritiskom, iako nikada nije utvrđena njena direktna umešanost u pomenuti incident. U tom smislu, uvođenje nove terminologije moguće je posmatrati kao vid 'kazne'. U tom

smislu, 'kazna' za Beograd je zapravo već pomenuti ustupak Prištini. Međutim, iako je percepcija bila da je jedna strana 'kažnjena', a druga 'nagrađena' u ovoj semantičko-lingvističkoj 'mini-igri', čini se da će ova usluga Kosovu biti 'medveđa' usluga za ceo proces dijaloga.

Naime, već tokom samih pregovora, a i po postizanju dogovora, bilo je jasno da pojedine odredbe 'briselko-ohridskog' sporazuma nisu sa oduševljenjem prihvaćene ni u Prištini, ni u Beogradu. Kada je u pitanju Kosovo, to je svakako član 7 (i član 10) Sporazuma o putu ka normalizaciji koji predviđa 'odgovarajući nivo samoupravljanja srpske zajednice na Kosovu', koji je zapravo u vezi sa ispunjavanjem prethodno prihvaćenih obaveza Kosova o uspostavljanju Zajednice opština sa srpskom većinom'.⁸ S druge strane, Srbija je verovatno nezadovoljna čitavim

sporazumom, ali verovatno najviše članom 4 koji navodi da se 'Srbija neće protiviti članstvu Kosova u *bilo kojoj* (prim. aut.) međunarodnoj organizaciji'.⁹ U svetlu ovakvog raspoloženja, Srbiji, ili bolje reći predsedniku Aleksandru Vučiću, nikako ne ide u prilog označavanje ovih dogovora kao *de facto* priznanja, odnosno to predstavlja dodatno otežavajući faktor u implementaciji već izrazito nepopularnog sporazuma među građanima Srbije. Iako je, u ovom smislu, kosovskom premijeru Aljbinu Kurtiju učinjena usluga kako bi mogao da amortizuje pritisak javnosti zbog prihvatanja da uspostavi Zajednicu opština sa srpskom većinom, ona bi vrlo lako mogla da se ispostavi 'medveđom' ukoliko to u Srbiji proizvede upravo suprotan efekat, odnosno ukoliko nivo negativnog raspoloženja prema samom sporazumu uslovi nemogućnost njegove implementacije. Ovakav razvoj događaja, *de facto*, nikome ne bi išao u prilog.

⁸ 'Belgrade-Pristina Dialogue: EU Proposal - Agreement on the path to normalisation between Kosovo and Serbia'. EEAS. https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-eu-proposal-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en (preuzeto 03.11.2023.)

⁹ Ibidem.

JAVNO MNJENJE U SRBIJI O KOSOVU: TRANSFORMACIJE I NEDOUMICE

Naim Leo Beširi, Izvršni direktor
naim-leo.besiri@iea.rs

U poslednjih osam godina, dinamika javnog mnjenja u Srbiji i percepcije o pitanju Kosova prolaze kroz značajne transformacije koje su rezultat kompleksnih političkih, socijalnih i regionalnih faktora, ali i evropskih prilika i rata u Ukrajini. Političari i mediji, svojim naslovima i pristupom temama, igraju ključnu ulogu u oblikovanju ovih stavova, često dodatno zaoštravajući ili ublažavajući postojanje podela među građanima. Kada gledamo rezultate istraživanja, neretko deluje da više merimo stepen propagande vlasti, nego stavove građana kojima hronično nedostaju politička odlučnost i blagovremene i istinite informacije.

U fokusu ove analize biće istraživanje ključnih trendova i obrazaca u stavovima građana Srbije prema pitanju Kosova. Podaci korišćeni u istraživanju potiču iz redovnog istraživanja javnog mnjenja sprovedenog od strane Instituta za evropske poslove u saradnji sa NinaMedia Research (2016 - 2022) i Smart Plus Research tokom 2023. godine. Očekuje se da će ova analiza pružiti dublji uvid u evoluciju stavova građana Srbije o Kosovu,

uzimajući u obzir kompleksne uticaje medija i političkih figura na formiranje tih stavova.

Percepcija gubitka Kosova

Prema stavovima ispitanih, 46% smatra da je Kosovo izgubljeno, trećina njih suprotstavlja se tom gledištu, a petina zauzima uzdržanu poziciju u vezi sa statusom Kosova. Izraženiji trend stava gubitka Kosova primetan je među ženama i ispitanicima u dobi od 30 do 44 godine. S druge strane, osobe starije od 60 godina su sklonije zadržavanju nade u vezi sa Kosovom.

Proučavajući rezultate u kontekstu prethodnih istraživanja, nije primetan značajan porast u uverenju da je Kosovo izgubljeno, dok je suprotan stav, tj. uverenje da Kosovo nije izgubljeno, opao za 12% u odnosu na 2018. godinu, kada je prvi put analizirano ovo pitanje.

Na pitanje da li smatraju da je ostvarivo da Srbija ponovo ima punu kontrolu i suverenitet na Kosovu, 45% ispitanika

odgovara odrično, dok 32% izražava potvrđan stav. Stariji od 45 godina uglavnom su skeptični u vezi s mogućnošću suvereniteta Srbije na Kosovu, dok mlađa populacija češće deli suprotan stav.

U poređenju s podacima iz 2018. godine, mišljenja o ostvarivosti potpune kontrole i suvereniteta Srbije na Kosovu su se promenila. Tada je 42% ispitanika smatralo da je to moguće, dok je 45% verovalo da nije, a 13% nije znalo kako da odgovori. Muškarci, ispitanici mlađi od 30 godina, i oni sa završenom osnovnom školom u većoj meri su tada smatrali da je ostvarivo da Srbija ponovno ima suverenitet. Razlike između ova dva vremenska perioda sugerišu na promene u percepciji i stavovima građana Srbije u vezi s ovim pitanjem tokom vremena, ali se postavlja pitanje zbog čega?

Stavovi o priznavanju nezavisnosti: generacijske razlike

Pitanje priznavanja nezavisnosti Kosova i dalje ostaje centralno i svedoči o dubokim podelama u stavovima ispitanika. U posmatranom periodu, primećen je porast očekivanja da će sadašnja Vlada Srbije priznati nezavisnost Kosova. Trenutno, 32% ispitanika veruje da će doći do tog priznavanja. Ovi stavovi dominiraju među muškarcima, osobama uzrasta 30-44 godina, onima sa visokim obrazovnim nivoom i stanovnicima Beograda.

Kada uporedimo ove podatke sa situacijom iz 2019. godine, primećujemo značajne promene u percepciji. Tada je više od polovine ispitanika (54%) smatralo da tadašnja vlada neće priznati nezavisnost Kosova, a ovakav stav najčešće su iznosili stariji od 60 godina i stanovnici regiona Zapadna Srbija sa Šumadijom. Sa porastom nivoa obrazovanja, opadao je broj ispitanika koji su smatrali da vlada neće priznati nezavisnost Kosova. Tada je 27% ispitanika verovalo da će vlada priznati nezavisnost, dok 19% nije znalo odgovor na ovo pitanje.

Demografski i obrazovni faktori značajno utiču na oblikovanje stavova o nezavisnosti bivše pokrajine. Ipak, uprkos naporima vlasti da deklarativno ublaži stavove većine, evidentno je da je percepcija o nezavisnosti izuzetno čvrsta. Bez otvorenih razgovora o događajima tokom devedesetih, jasnom identifikacijom odgovornih strana, i preduzimanjem koraka ka rešavanju posledica rata, čini se da će teško doći do drastičnih promena u

stavovima građana po ovom pitanju. Čak i u slučaju pokretanja kampanje od strane vladajuće većine, kako neki predlažu, izgleda da će duboko ukorenjeni stavovi ostati nepromenjeni.

Predlog o podeli Kosova, koji su predstavili predsednici Vučić i Tači, susreo se s odlučnim protivljenjem Nemačke i niskom podrškom građana Srbije, što je dovelo do povlačenja predloga. Istraživanje iz 2016. ukazuje da samo trećina građana podržava ideju o podeli, dok bi 56% bilo protiv, a 11% je ostalo neodlučno. Zanimljivo je primetiti da su ispitanici stariji od 45 godina u većoj meri izražavali saglasnost sa idejom podela Kosova. Takođe, sa porastom stepena obrazovanja, povećavao se broj onih koji su smatrali da bi trebalo razmotriti opciju podele Kosova.

Dugo najavljivani i, kako se tvrdi, održani društveni dijalog o Kosovu očigledno je prouzrokovao smanjenje rejtinga predsednika i vladajuće većine, pa je istom brzinom kako je najavljen u Blicu onomad, i ugašen. Tome svedoči i podatak iz istraživanja iz 2019. godine koje naglašava da je čak 93% ispitanika izjavilo da nisu učestvovali u unutrašnjem dijalogu o Kosovu, dok 4% nije bilo sigurno, a 3% tvrdi da su aktivno učestvovali. Primećujemo da među onima koji su učestvovali, postoji nešto više muškaraca i ispitanika sa nižim stepenom obrazovanja, posebno onih sa srednjom školom kao najvišim stepenom završenog obrazovanja.

Ovi podaci sugerišu da je dijalog bio nedovoljno inkluzivan i da većina građana nije bila uključena u proces. Bez širokih i otvorenih razgovora, teško će se razumeti uzrok problema, a samim tim i predvideti posledice „otimanja 15% teritorije“. Potreba za širom participacijom i transparentnošću u ovakvim dijalozima postaje ključna kako bi se povećalo poverenje u institucije i sam proces, istovremeno omogućavajući širem društvu bolje razumevanje kompleksnosti situacije. Za to je potrebno da se preduzme odgovornost i govori istina.

Evropski put i priznanje: divergentne perspektive

Uslovljavanje priznavanja Kosova za ulazak u Evropsku uniju naišlo je na značajan otpor, pri čemu 70% građana odbacuje ovu ideju. Razlike u podršci ovom uslovu su evidentne među regionima, s Beogradom i Vojvodinom koji češće podržavaju ovu inicijativu, dok ostali regioni i stariji sugrađani izražavaju veći otpor. Povećana neodlučnost, posebno među ženama, ukazuje na složenost razmišljanja o evropskom putu Srbije.

Pored toga, podaci iz 2016. godine dopunjuju ovu sliku, pokazujući da je tada 81% građana izrazilo stav da ne bi podržalo nezavisnost Kosova kao uslov za članstvo u EU, dok bi 11% podržalo, a 8% je bilo neodlučno. Muškarci su češće bili protiv priznavanja nezavisnosti, kao i osobe starije od 45 godina. Takođe, pokazalo se da priznavanje nezavisnosti Kosova i pozitivan stav o tome raste sa porastom stepena obrazovanja.

Povezivanje nezavisnosti Kosova s članstvom Srbije u EU rezultat je propagande desno orijentisanih struktura u Srbiji, koje ne podržavaju put ka reformama i evropskom članstvu. Od vremena Koštunice EU se krivi za nezavisnost Kosova bez samokritike i analize događaja koji su doveli do NATO bombardovanja. Postavljanje znaka jednakosti između NATO-a i EU nije slučajno, ne samo zbog sličnosti u članstvu, već i zbog dela javnosti koje negativan odnos prema NATO-u želi preneti na EU kako bi osujetilo reforme i odvratio Srbiju od članstva. Ovi naponi su, barem za sada, uspešni.

Referendum o nezavisnosti

Stavovi građana prema potencijalnom referendumu o nezavisnosti Kosova pokazuju izraženu polarizaciju, s 57,7% onih koji bi glasali protiv, što je drastično manje u odnosu na pre četiri godine. U ovom kontekstu, primećen je opadajući trend protivnika nezavisnosti Kosova tokom istraživanog perioda, naročito od marta 2019. do maja 2023. Muškarci su češće izražavali protivljenje, dok su žene i stariji sugrađani skloniji neodlučnosti ili odsustvu glasa.

U poređenju s podacima iz 2019. godine, situacija se značajno promenila. Tada je, prema istraživanju, 74,5% građana izjavilo da bi glasalo protiv na referendumu o nezavisnosti Kosova. Zanimljivo je napomenuti da su muškarci, građani stariji od 45 godina i ispitanici sa osnovnim i srednjim obrazovanjem u većoj meri izražavali protivljenje.

Kada su čvrsti stavovi građana u pitanju, vlast ne želi da negativne promeni instantno u pozitivne već se informisanjem građana, dijalogom i promidžbenim programom aktivno radi na neutralisanju negativnih stavova kako bi se, kada dođe vreme, pretvorili u pozitivne. Za sada im, bar u ovom pitanju, ide dobro.

Planovi Vlade i predsednika: nedostatak informisanosti i očekivanja građana

Gotovo 80% građana nije upoznato s planom Vlade o Kosovu, dok manji procenat zna za plan predsednika Vučića. Odbijanje gotovo polovine građana da podrži plan predsednika Vučića, koji bi doveo do stabilnosti i poboljšanja životnog standarda, uz priznavanje nezavisnosti Kosova, odslikava nekoherentnost političkog tela SNS-a, što deluje da deo opozicije želi da iskoristi na sledećim izborima. Razlike među regionima, polovima i starosnim grupama dodatno doprinose političkoj heterogenosti, a značajnih promena u stavovima nema te su zaključci isti kao i kod dijaloga, nema informacija, nema podrške. Ovi stavovi sugerišu da građani očekuju odlučnost vlasti, ali da im se najverovatnije ne bi dopala realna opcija.

Građani žele mir

Tri četvrtine anketiranih podržava ideju o postizanju trajnog mira sa Albancima na Kosovu. Mlađa populacija i građani Beograda izražavaju veći stepen otpora, za razliku od najstarijih koji se češće zalažu za uspostavljanje trajnog mira. Takođe, iz regiona Istočne i Južne Srbije dolazi najmanji broj protivnika ove ideje. U poređenju s prethodnim istraživanjima, nije primećena značajna razlika u raspodeli odgovora na ovo pitanje što sugeroše da ogromna većina ne želi nikakve sukobe i želi mir iako nisu spremni da plate cenu pogrešnih političkih odluka u poslednjih nekoliko decenija.

Umesto zaključka

Analiza javnog mnjenja u Srbiji o pitanju Kosova tokom poslednjih osam godina ukazuje na kompleksnost transformacija stavova građana. Politički, socijalni, regionalni, i međunarodni faktori, uz uticaj medija, oblikuju ove stavove. Ključni zaključci iz istraživanja pokrivaju gubitak Kosova, priznavanje nezavisnosti, demografske i obrazovne uticaje, izazove u dijalogu, divergentne perspektive o evropskom putu, stavove o potencijalnom referendumu, informisanost o planovima Vlade, želju za mirom s Albancima, i nedostatak podrške realnim opcijama.

Promene u nekim stavovima i polarizacija ukazuju na dinamiku u mišljenjima građana. Međutim, nedostatak podrške realnim opcijama, izazovi u informisanju, težnja ka miru i ukorenjeni stavovi sugerišu da smo daleko od trajnog rešenja odnosa Beograda i Prištine jer jednostavno „teren“ nije pripremljen, bar u Srbiji.

Inicijativa mladih za ljudska prava (YIHR): Program razmene „Od konflikta do pomirenja – Priče mladih iz Srbije i Kosova”

Dvadesetoro mladih iz Srbije i Kosova imalo je priliku da učestvuje na programu razmene „Od konflikta do pomirenja – Priče mladih iz Srbije i Kosova” od 27. oktobra do 2. novembra u Beogradu. Tokom programa, mladi su imali priliku da nauče više o govoru mržnje u javnom diskursu i medijima, važnosti interkulturalnog dijaloga, procesima koji vode do mira, kao i da se upoznaju sa tehnikama storytellinga i kreiraju svoje priče.

Više o programu dostupno je [OVDE](#).

NVOAKTIV: Izveštaj „Demaskiranje bezbednosnih izazova unutar srpske zajednice“

NVO Aktiv je 29. novembra u Prištini predstavila izveštaj „Demaskiranje bezbednosnih izazova unutar srpske zajednice“, koja donosi pregled rada zaštitnih mehanizama nevećinskih zajednica, sa posebnim naglaskom na pitanja bezbednosti u sredinama sa većinski srpskim stanovništvom.

Predstavljajući nalaze i preporuke Izveštaja, izvršni direktor NVO Aktiv Miodrag Milićević, ocenio je da su događaji na severu promenili političku dinamiku, kao i da gotovo polovina ispitanika ne vidi sebe na Kosovu u narednih pet godina, od kojih je dve trećine mladih. Prema oceni Milićevića, odsustvo institucionalnog dijaloga Srba i Albanaca, kao nedostatak poverenja u kosovske institucije, doveo je do bezbednosne krize na Kosovu pre svega u srpskoj zajednici.

„Velika većina Srba oseća se nebezbedno na Kosovu. Na severu je zabeležen daleko najveći broj incidenata u poslednjih godinu dana. Početak stanja bezbednosnog vakuma je izlazak Srba iz institucija na severu Kosova”, ukazao je Milićević.

Više o izveštaju je dostupno na [linku](#).

ACDC: Konferencija o ljudskim pravima i obrazovanju mladih

NVO ACDC je održala konferenciju o ljudskim pravima i obrazovanju mladih sa ciljem podizanja svesti o pitanjima ljudskih prava na Kosovu 20. novembra, u Evropskoj kući u Severnoj Mitrovici. Ova konferencija je takođe imala za cilj pružanje uvida u stanje ljudskih prava putem prezentacije zajedničkog izveštaja organizacija civilnog društva za 2022. godinu i isticanje ključnih tema poput pozicije dece i mladih, obrazovanja mladih i digitalne bezbednosti.

Panelisti na konferenciji bili su su Miljan Stanišić, programski menadžer u Domoviku, Blende Pira, programska koordinatorica u YIHR, i Ines Aljović Mihajlović, menadžerka projekta u ACDC.

Više informacija dostupno je [OVDE](#).

U Biltenu Radne grupe NKEU za Poglavlje 35 se iznose stavovi o pregovorima između Beograda i Prištine, prednostima i posledicama ponuđenih rešenja na stanje demokratije i društva u Srbiji, položaj i zaštitu etničkih zajednica na Kosovu, regionalnu stabilnost i pomirenje, Evropske integracije Srbije i druge važne teme od interesa za razvoj našeg društva. U biltenu se objavljuju tekstovi i stavovi članica Radne grupe, ali se daje mogućnost i drugim društvenim i političkim akterima da iznesu svoje stavove po pitanjima od značaja za Poglavlje 35. Bilten se objavljuje jednom mesečno, distribuirana se putem elektronske pošte, i može da se preuzme sa internet stranice Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, kao i sa stranice Instituta za teritorijalni ekonomski razvoj (InTER) koji koordinira radom Radne grupe za Poglavlje 35 i uređuje sadržaj biltena.

BILTEN RADNE GRUPE NACIONALNOG KONVENTA O EVROPSKOJ UNIJI ZA POGLAVLJE 35

Broj 56 (oktobar 2023.)

poglavlje35@regionalnirazvoj.org

www.eukonvent.org

www.regionalnirazvoj.org

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji – Europe ASAP“ koji InTER realizuje u partnerstvu sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje partnera i donatora.